

**ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КОНКУРС СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ РОБІТ
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ І КРЕДИТ»**

Девіз: «каркас економіки»

КОНКУРСНА НАУКОВА РОБОТА

на тему:

**«ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ
СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ
АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В УКРАЇНІ»**

ЗМІСТ

ВСТУП	2
1 СОЦІАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ЙОГО РОЗВИТКУ	5
1.1 Поняття і функції соціальної інфраструктури агропромислового комплексу	5
1.2 Вимоги Світової організації торгівлі щодо напрямків фінансування розвитку інфраструктури агропромислового комплексу .	7
2 ПРАВОВЕ РЕГЛАМЕНТУВАННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В УКРАЇНІ І ПОЛЬЩІ	11
2.1 Законодавча база системи фінансового забезпечення інфраструктури агропромислового комплексу України	11
2.2 Державна фінансова політика щодо соціальної інфраструктури агропромислового комплексу в Польщі: можливості використання на українському «ґрунті»	15
3 ОПТИМІЗАЦІЙНА МОДЕЛЬ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В УКРАЇНІ.....	18
ВИСНОВКИ.....	24
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	26
ДОДАТОК 1.....	Ошибка! Закладка не определена.
ДОДАТОК 2.....	Ошибка! Закладка не определена.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Проблема подолання негативних тенденцій сучасного розвитку агропромислового комплексу України полягає не лише у нестачі стимулюючих чинників розвитку, але і в неправильному або недостатньому розумінні впливу цих чинників. Наше дослідження присвячене аналізу впливу на галузь сільського господарства його інфраструктури, а саме соціальної інфраструктури, в якості екзогенного чинника виступає фінансове забезпечення її розвитку.

Визначення ефективного шляху фінансування даного напрямку недостатньо для надання максимально потужного поштовху для розвитку галузі. Необхідно оптимізувати, знайти найкращий спосіб застосування цього методу за умовою обмеженості ресурсів.

Додаткову актуальність дослідженню надає використання відомостей про особливості розвитку соціальної інфраструктури села в країнах ЄС, а саме в найбільш наближених до України за стартовими умовами впровадження ринкових відносин – Республіки Польща та Чеської Республіки.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. На сучасному етапі розвитку аграрної науки приділяється багато уваги як теоретичним проблемам розвитку інфраструктури аграрного ринку, так і практичним аспектам її функціонування. Ґрунтовними дослідженнями ринкової інфраструктури займалися А. Гриценко [1], В. Соболев [2, 3], Б. Губський [4]; Д. Карич, Ю. Коваленко та П. Саблук [5, 6]; О. Шпичак [7] та інші. Розробці концепцій ефективного функціонування інфраструктури агропромислового комплексу присвячені праці П. Тархова та О. Царенка [8], М. Хорунжого [9] та ін. Науковці визначають аграрну інфраструктуру як комплекс галузей та сфер економіки, що обслуговують сільське господарство. Але недостатньо розкриті питання, що стосуються оптимізації фінансового забезпечення інфраструктури, інституцій аграрної інфраструктури та держави.

Метою дослідження є пошук шляхів оптимізації фінансового забезпечення соціальної інфраструктури агропромислового комплексу в

Україні, застосування якого зумовлює максимальний ефект, акцентування на важливості коректної державної підтримки цієї галузі.

Для досягнення зазначеної мети, необхідно виконати такі завдання:

- уточнити поняття «соціальна інфраструктура агропромислового комплексу», виявивши характер зв'язку між інфраструктурою та агропромисловим комплексом; визначити складові елементи соціальної інфраструктури агропромислового комплексу;
- визначити пріоритетні напрямки фінансового забезпечення соціальної інфраструктури агропромислового комплексу;
- з'ясувати причинно-наслідковий процес між підтримкою соціальної інфраструктури та розвитком агропромислового комплексу в Польщі і спроектувати відповідні реформи в основу інфраструктури агропромислового комплексу України, враховуючи її особливості;
- побудувати оптимізаційну модель використання дефіцитних фінансових ресурсів для забезпечення розвитку різних складників соціальної інфраструктури села відповідно до їх впливу на продуктивність агропромислового комплексу.

Об'єктом дослідження є агропромисловий комплекс України, стан і розвиток якого залежить від стану і розвитку інфраструктури.

Предметом дослідження є процес оптимізації фінансового забезпечення соціальної інфраструктури сільського господарства внаслідок зваженої державної підтримки цього сектору, зокрема політики щодо підвищення конкурентноздатності виробників сільськогосподарської продукції.

Методи дослідження. При здійсненні дослідження були використані методи аналізу і синтезу, функціональний та структурний підходи, визначення прямих та зворотних зв'язків між економічними та соціальними явищами і процесами, математико-економічне моделювання.

Наукова новизна даного дослідження полягає в такому:

1. Виділено основні елементи соціальної інфраструктури агропромислового комплексу, від яких залежить його сучасний розвиток в Україні, а також їхня вагомість серед інших чинників.

2. Обґрунтовано положення щодо необхідної наявності певного рівня розвиненості інфраструктури агропромислового комплексу, без якого неможливий подальший його розвиток.
3. Серед економічних заходів країн Європейського Союзу відносно фінансового забезпечення інфраструктури виявлено ті, втілення яких є пріоритетним для розвитку інфраструктури агропромислового комплексу в Україні.
4. На основі використання економіко-математичної моделі виділено напрямки оптимізації структури фінансування соціальної інфраструктури агропромислового комплексу з умовах дефіциту фінансових ресурсів. Проведені розрахунки дозволяють зробити висновки, що найбільший мультиплікативний ефект має розвиток комутаційної інфраструктури агропромислового комплексу України.

1 СОЦІАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ЙОГО РОЗВИТКУ

1.1 Поняття і функції соціальної інфраструктури агропромислового комплексу

У науковій літературі переважає трактування інфраструктури або як комплексу галузей, що обслуговують промисловість і сільське господарство, або як сукупності об'єктів та інститутів, необхідних для функціонування галузей матеріального виробництва й забезпечення умов життєдіяльності суспільства. Але подібне визначення інфраструктури не враховує такі сучасні реалії розвитку економічних відносин:

- матеріальне виробництво перестає бути основою розвитку людського суспільства і провідна роль переходить до сфер виробництва і розповсюдження інформації;
- істотно зростає роль людського капіталу;
- у разі, коли структура суспільного виробництва настільки ускладнюється, що розподіл його окремих сфер на головні і другорядні перестає бути виправданим, необхідний інший методологічний підхід до розкриття природи і ролі інфраструктури в економічній системі, який ми називаємо макроекономічним [10].

Відповідно до цього підходу, інфраструктура в будь-якій соціально-економічній системі – це сукупність елементів, що забезпечують безперебійне функціонування взаємозв'язків об'єктів і суб'єктів даної системи, взаємодію суб'єктів ринкової економіки і регулюють рух товарно-грошових потоків. Виходячи з цього, інфраструктура виконує дві основні функції – ту, що забезпечує (пасивну) і регулюючу (активну). Щодо ринкової економіки, то ринкова інфраструктура – це сукупність елементів, що забезпечують і регулюють безперебійне багаторівневе функціонування господарських взаємозв'язків, взаємодію суб'єктів ринкової економіки і рух товарно-грошових потоків [11].

Б. Губський визначає ринкову інфраструктуру як «систему інституцій (структур, що забезпечують безпосереднє здійснення обмінних процесів, як фізичне місце контактування, взаємодії ринкових контрагентів, операторів ринку, тобто покупців і продавців. Де основними формами фізичної ринкової інфраструктури виступають біржі, оптові ринки, аукціони, ярмарки, торгові доми, міські ринки дрібнооптової та роздрібно торгівлі»[11].

П. Саблук вважає, що ринкова інфраструктура агропромислового комплексу – система підприємств, організацій, закладів виробничої і невиробничої сфер, які покликані обслуговувати товаровиробників, створювати умови для своєчасного і безперервного нарощування обсягів пропозиції продукції на ринку [12].

Проте інфраструктуру агропромислового комплексу можна поділити на дві великі групи галузей – виробничу та соціальну. **В основу даного дослідження покладена концепція фінансового забезпечення саме соціальної інфраструктури села.**

Суть необхідності соціальної інфраструктури полягає в тому, що для повного відтворення робочої сили, забезпечення добробуту населення, його всебічного розвитку необхідно створити належні умови [13]. Це одна з вимог принципу соціальної справедливості. Кінцева мета соціальної інфраструктури – досягнення повного й однакового ступеня задоволення особистих потреб населення.

Сільська соціальна інфраструктура є частиною соціальної інфраструктури країни або регіону, яку в цілому складають житлове і комунальне господарство, освіта, культура і мистецтво, охорона здоров'я, фізична культура і соціальне забезпечення, кредитування та страхування; служба побуту, транспорт і зв'язку в частині, пов'язаній з обслуговуванням населення, інші галузі невиробничої сфери, а також торгівля та громадське харчування. Кожній галузі соціальної інфраструктури притаманні власна організаційна структура, форми обслуговування населення, механізм функціонування тощо. Все це зумовлює надзвичайну різноманітність і

складність проблем розвитку соціальної інфраструктури населених пунктів, тим більше в умовах реформування економіки. З діяльністю підприємств, організацій та установ соціальної інфраструктури пов'язана життєдіяльність людини, відтоді як вона народилася, виховується у дошкільному закладі, вчиться у загальноосвітніх школах, спеціальних середніх та вищих закладах освіти або працює тощо [14]. Водночас результати діяльності окремих галузей соціальної інфраструктури визначаються рівнем загальної та професійної освіти населення, його культури, станом здоров'я, тривалістю життя, розміром вільного часу та його використанням.

До основних функцій галузевого складу елементів соціальної інфраструктури належать:

- розподіл та обмін (мережа підприємств оптової та роздрібної торгівлі, підприємств громадського харчування, заклади кредитної та страхової системи);
- надання споживчих послуг (житлово-комунальне господарство, підприємства побутового обслуговування, пасажирський транспорт, зв'язок);
- охорона здоров'я (заклади медичного, санаторно-курортного обслуговування, фізкультури і спорту, соціального забезпечення населення);
- формування громадської свідомості та наукового світогляду (мережа культурно-освітніх закладів, мистецтва і релігії);
- управління та охорона громадського порядку (органи державного управління, громадські організації, органи громадського порядку) [15].

1.2 Вимоги Світової організації торгівлі щодо напрямків фінансування розвитку інфраструктури агропромислового комплексу

Існують такі сукупності напрямків фінансового забезпечення, що мають різну мету та призводять до різних результатів: «жовта скринька» та

«зелена скринька». «Жовта скринька» – програми, спрямовані на стимулювання виробництва та підвищення прибутковості (підтримка цін на продукцію, здешевлення вхідних матеріально-технічних ресурсів, ін.). «Зелена скринька» – це заходи державної підтримки, що зовсім не впливають або впливають мінімально на виробництво і торгівлю.

Програма «зеленої скриньки» включає:

- науково-дослідні роботи – як загального характеру, так і по конкретних продуктах;
- послуги щодо створення інфраструктури, включаючи капітальні витрати на електропостачання, дороги, транспортні засоби, ринкове та портове обладнання, водопостачання, греблі і дренажні системи, роботи по створенню інфраструктури у поєднанні з програмами по охороні навколишнього середовища;
 - боротьба з шкідниками і захворюваннями рослин та тварин;
 - поширення інформації, досвіду та консультативні послуги;
 - послуги з інспектування на відповідність нормам безпеки, охорони здоров'я, рівня якості;
 - послуги з маркетингу, просування товарів на ринок;
 - підготовка та перепідготовка і підвищення кваліфікації спеціалістів і робочих кадрів.

Держава має право фінансувати заходи “зеленої скриньки” у будь-якому необхідному обсязі, залежно від можливостей бюджету. На відміну від програми «жовтої скриньки» напрямки фінансування за «зеленої скринькою» не обмежуються правилами СОТ.

В Україні лише 5% загальної суми програм «зеленої скриньки» становлять прямі платежі безпосередньо сільгоспвиробникам, а саме по програмах докорінного поліпшення земель, фінансової підтримки господарств, що знаходяться в особливо складних кліматичних умовах.

Решта «зелених» бюджетних коштів у країні – це фінансування так званих «загальних послуг», яке за останні роки суттєво збільшилося,

особливо на підготовку кадрів (отримання вищої освіти), послуги з перевірок загального характеру (насінневі інспекції, ветеринарна служба), науково-дослідні роботи, розвиток інфраструктури на селі (меліоративні системи, газопроводи, дороги, протиерозійні споруди, роботи по рекультивації земель).

Водночас збільшується навантаження на товаровиробників у вигляді додаткових грошових витрат, які вони несуть при замовленні цих послуг або при отриманні обов'язкових дозвільних документів. А це, в свою чергу, дуже тісно пов'язано із питанням конкурентоспроможності вітчизняної сільгосппродукції. Скорочення оперативних, маркетингових витрат аграрного бізнесу також лежить в цій площині. Нові умови ведення аграрного бізнесу в конкурентному середовищі, які з'являються після вступу до СОТ, вимагають трансформації державної політики надання загальних послуг для зниження оперативних витрат суб'єктів ринку та поліпшення якості продукції.

Тому збільшення бюджетних видатків на категорію «загальні послуги», тобто на функціонування різних державних комітетів, відомств, наукових установ, інспекцій, повинно означати одночасне збільшення для сільськогосподарського виробника безкоштовних або пільгових дорадчих послуг [16].

Задоволення життєвих потреб сільських жителів також в значній мірі залежить від збільшення обсягу інвестицій в основний капітал у галузі соціальної інфраструктури. Під інвестиціями (капіталовкладеннями) розуміють майнові та інтелектуальні цінності, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті чого створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект.

Державна інвестиційна політика реалізується через механізми прямого та непрямого економічного регулювання.

Пряма підтримка соціальної інфраструктури села здійснюється державою за визначеними напрямками (пріоритетами) шляхом фінансування

державних спеціальних цільових інвестиційних програм розвитку соціальної сфери села, сільської шляхової мережі, підготовки кадрів, інших економічних проблем. Засобами непрямого економічного впливу держава стимулює інвестиції товаровиробників та інших інвесторів на формування соціальної інфраструктури шляхом пільгового оподаткування і кредитної підтримки, удосконалення політики амортизації, прямих та непрямих субсидій тощо.

Інвестування розвитку соціальної інфраструктури села в Україні здійснюється з різних джерел фінансування, зокрема за рахунок коштів місцевих і державного бюджетів, сільського населення, товаровиробників різних форм господарювання. Особливості сучасного етапу розвитку соціальної сфери села визначали переважно чинники скорочення інвестицій на дані цілі внаслідок економічної кризи, а також зміни пріоритетів інвесторів і структури джерел фінансування будівництва об'єктів невиробничого призначення у сільській місцевості в процесі ринкової трансформації економіки [17].

2 ПРАВОВЕ РЕГЛАМЕНТУВАННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВГО ЗАБЕЗЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ АГРОПРОМИСЛОВГО КОМПЛЕКСУ В УКРАЇНІ І ПОЛЬЩІ

2.1 Законодавча база системи фінансового забезпечення інфраструктури агропромислового комплексу України

Об'єкти соціальної інфраструктури можуть фінансуватися з різних джерел, основні з яких такі:

- кошти державного бюджету України;
- кошти місцевих бюджетів; прибутки від основної і додаткової діяльності підприємств, на балансі яких перебувають об'єкти соціальної сфери, якщо основна і додаткова діяльність не є діяльністю в соціальній сфері;
- прибутки від платних послуг у соціально-культурній сфері,
- наданих підприємствами, на балансі яких перебувають такі об'єкти;
- прибутки підприємств від надання в оренду будь-якої їхньої власності

Крім того, існують і допоміжні джерела фінансування, зокрема позичкові кошти, благодійні внески фізичних та юридичних осіб тощо. Серед інших видів джерел фінансування може застосовуватися модель фінансової підтримки функціонування соціальних об'єктів за рахунок орендної плати за землю [18].

Законом України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу» передбачається, що будівництво в сільській місцевості водопроводів, каналізаційних систем і споруд, мережі газо- і електрозабезпечення, шляхів, об'єктів побуту, житла здійснюється за рахунок державного і місцевого бюджетів.

Законом України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу» передбачається, що будівництво в сільській місцевості водопроводів, каналізаційних систем і споруд, мережі газо- і

електрозабезпечення, шляхів, об'єктів побуту, житла здійснюється за рахунок державного і місцевого бюджетів [19].

Функції розпорядника цільових державних централізованих капіталовкладень у соціальну сферу села покладаються на органи місцевого самоуправління і місцеву державну адміністрацію, які несуть однакову відповідальність з іншими учасниками інвестиційного процесу за цільове і ефективне їх використання.

Із бюджету фінансуються також витрати на утримання установ соціально-культурного і спортивного призначення в сільській місцевості, в тому числі будинків для інвалідів і ветеранів праці, дитячо-юнацьких спортивних шкіл, а також на проведення фізкультурно-спортивних заходів.

Надання різноманітних побутових послуг (допомога в обробці присадибних ділянок, по ремонту житла, господарських будівель тощо) та послуг соціально-культурних (матеріальна та інша допомога у зв'язку з весіллям, народженням дитини і т. ін.) фінансується з місцевого бюджету і за рахунок сільськогосподарських підприємств. Важливою умовою ефективного вирішення економічного і соціального розвитку села і, передусім, поліпшення демографічної ситуації на селі є належне здійснення житлового будівництва. Житлово-будівельні правовідносини складаються на основі Закону України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу», Указу Президента України «Про Основні засади розвитку соціальної сфери села», а також норм житлового та іншого чинного законодавства.

Нормами законодавства, а також постановою Ради Міністрів України «Про додаткові заходи щодо розвитку індивідуального житлового будівництва на селі та поліпшення соціально-демографічної ситуації в трудонедостатніх господарствах» регулюються правовідносини індивідуального житлового будівництва [20].

Уряд України та місцеві ради, говориться в цих нормативних актах, повинні сприяти індивідуальному житловому будівництву на землях

сільських населених пунктів, створювати сільським забудовникам (як місцевому населенню, так і громадянам, які переселяються на постійне місце проживання в сільську місцевість) пільгові умови з забезпеченням будівельними матеріалами і обладнанням, надання їм послуг і пільгових довгострокових кредитів.

Значні пільги передбачені молодим і багатодітним сім'ям, а також індивідуальним забудовникам, які працюють у сільському господарстві, переробній і обслуговуючій галузях агропромислового комплексу, що функціонують у сільській місцевості. Ці пільги зберігаються також за зазначеними особами у випадках будівництва житла на кооперативних засадах.

У сучасних умовах житлове будівництво в сільській місцевості може здійснюватись як підрядним способом підприємствами системи Укргробуду за рахунок коштів державного бюджету та окремих товаровиробників, так і господарським способом за рахунок коштів сільськогосподарських товаровиробників, способом на вищевказаних пільгових умовах.

У центрі уваги Конституції України є людина, її добробут, матеріальна та соціальна забезпеченість і захищеність. Указом Президента України «Про Основні засади розвитку соціальної сфери села» також передбачено створення комфортного життєвого середовища, належних умов праці і відпочинку сільського населення, що забезпечуватиметься шляхом розвитку галузей соціальної інфраструктури села [21]. А це, зокрема, передбачає:

- сприяння розвитку індивідуального житлового будівництва з використанням гарантій і пільг, передбачених законодавством для сільських забудовників;
- нарощування обсягів будівництва житла для молоді в рамках реалізації програм індивідуального будівництва на селі «Власний дім»;
- інвестування з урахуванням фінансових можливостей державного та місцевих бюджетів спорудження житла в трудонедостатніх (занепадаючих) селах;

- спрощення порядку оформлення дозвільних документів на житлове будівництво;
- формування фонду комунального житла для надання його на умовах оренди громадянам;
- забезпечення надання пільгових довгострокових кредитів на будівництво (реконструкцію) житла багатодітним сім'ям;
- здійснення заходів щодо випуску необхідних конструкцій та інженерного обладнання для індивідуального житла.

Важливим аспектом соціально-економічного розвитку села є поліпшення становища у сфері інженерного облаштування сільських населених пунктів. Саме ці обставини зумовили необхідність відображення в цьому Указі Президента України положень про:

- розроблення і реалізацію державних і регіональних програм водо-газо-енергопостачання та розвитку мережі сільських доріг;
- першочергове постачання питної води до сільських населених пунктів, жителі яких користуються привізною водою;
- посилення контролю за якістю питної води з місцевих джерел;
- розвиток мереж газопостачання в регіонах, де немає інших джерел забезпечення енергоносіями;
- будівництво твердого покриття на сільських дорогах, реконструкцію місцевих доріг відповідно до сучасних вимог.

Вони є логічним продовженням і конкретизацією приписів, викладених у Законі України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу» (ст. 6) про те, що всі шляхи, які зв'язують сільські населені пункти (в тому числі в їх межах) з мережею шляхів загального користування, належать до категорії доріг загального користування і разом з усіма під'їздними шляхами до сільських населених пунктів передаються Українському державному концерну з будівництва, ремонту й утримання автомобільних шляхів [19].

2.2 Державна фінансова політика щодо соціальної інфраструктури агропромислового комплексу в Польщі: можливості використання на українському «ґрунті»

Щоб зрозуміти сутність та можливі наслідки пристосування сільського господарства України до стандартів ЄС, можна використати досвід країни, що мала і має багато спільного з Україною, – Польщі. Польща ввійшла у склад Європейського Союзу з 2004 року.

Польща є вдалим прикладом для аналізу та порівняння в силу того, що:

- як і Україна, була країною соціалістичного табору, що і зумовило її розвиток протягом десятиліть;
- як і Україна, була країною з перехідною економікою (transition economies);
- кліматичні умови на території Польщі відповідають кліматичним умовам значної частини України [22].

Велика кількість програм щодо фінансового забезпечення соціальної інфраструктури агрокомплексу, які були впроваджені після 1990 р., підтримувались як за рахунок національних і муніципальних бюджетних коштів, фондів охорони навколишнього середовища, фондів, діючих в галузі сільського господарства і села, так і коштів, що виділялись в якості допомоги ЄС (програми Phare, SAPARD, структурні фонди), а також кредитів Всесвітнього банку і Європейського інвестиційного банку. В 2004-2006 роках розвиток сільської інфраструктури отримало допомогу з коштів в рамках програм ЄС, реалізація яких знаходилася під керівництвом Міністерства регіонального розвитку. А в рамках Секторної оперативної програми (Реструктуризація і вдосконалення технічної інфраструктури, пов'язаної з сільським господарством). Допомога виділялася на проекти, що реалізуються

в сільських господарствах, і містять будівництво або ремонт разом з модернізацією:

- внутрішніх доріг;
- обладнання, пов'язаного з водопостачанням;
- обладнання для водовідведення і очищення стоків;
- мереж і обладнання, пов'язаного з енергопостачанням.

Програма розвитку сільської місцевості на 2007-2013 роки в рамках заходу «Основні послуги для сільської економіки і населення» передбачає фінансування в розмірі 75% вартості проектів в галузі, що отримали допуск до реалізації:

- водоканалізаційного господарства, зокрема, водопостачання, а також відведення та очищення стоків, в тому числі систем мереженої каналізації та присадибної каналізації;
- створення системи збору, сортування та вивезення побутових відходів;
- вироблення та розподіл енергії у відновлювальних джерелах – зокрема, вітрової, геотермальної, сонячної, від спалювання біогазу та біомаси.

Передбачається, що більшість коштів буде спрямовано на інвестиції в галузі водоканалізаційного господарства – головним чином, на згладжування диспропорцій між рівнем водопостачання та рівнем каналізації сільської місцевості. Крім цього, фінансова політика відносно соціальної інфраструктури села за останні роки в Польщі спрямована на:

- зменшення закладів дошкільної освіти;
- збільшення рівень обладнання шкіл комп'ютерами;
- зменшення кількості бібліотек і бібліотечних центрів, а також стаціонарних кінотеатрів;
- збільшення будинків і центрів культури, а також клубів;

- розширення інфраструктури, пов'язаної з охороною здоров'я жителів села;
- розширення телекомунікаційних мереж в сільській місцевості і збільшення кількості користувачів Інтернету [23].

Результат глибокого аналізу польського уряду факторів впливу на розвиток сільського господарства через розвиток соціальну інфраструктуру села відбивається в даній фінансовій політиці відносно фінансового забезпечення соціальної інфраструктури села. Очевидно, а також судячи з успіхів минулих років, Польща вірно визначила найвпливовіші фактори.

3 ОПТИМІЗАЦІЙНА МОДЕЛЬ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В УКРАЇНІ

З огляду на функціональну роль соціальної сфери агропромислового комплексу, ми можемо зробити висновок про необхідність поступової трансформації всієї системи соціальної інфраструктури в сферу доступності і платоспроможності сільського населення.

Проте динаміка розвитку соціальної інфраструктури свідчить про скорочення як наявності об'єктів соціальної інфраструктури, так і рівня забезпечення сільських населених пунктів відповідними об'єктами. Так з 1990 р. кількість дошкільних дитячих закладів у середньому скоротилась майже на 31, 4 %, кількість будинків побуту у середньому знизилась майже на 51%, кількість дільничних лікарень скоротилась у середньому на 50%. При цьому рівень забезпеченості по дошкільним навчальним закладам й дільничним лікарням середньому скоротився на 35% й 40% відповідно. Скорочується чисельність фельдшерсько-акушерських пунктів, пологових будинків у сільській місцевості майже немає [24].

Якщо звернутися до чисельності об'єктів соціальної структури по областях України, то досить цікавим фактом є те, що кількість об'єктів соціальної сфери практично не залежить від виробництва валової продукції сільського господарства. Так, розраховані значення коефіцієнтів кореляції (R^2) для зв'язку обсягу валової продукції з чисельністю об'єктів соціальної інфраструктури для областей, жителі села яких мають: клуби культури на селі ($R^2=0,33$), фельдшерські пункти ($R^2= 0,15$), каналізацію у будинку ($R^2= 0,19$). Трохи краща ситуація з кількістю дитячих закладів ($R^2=0,62$), кілометражем доріг з твердим покриттям ($0,71$), опаленням ($0,53$).

З одного боку, це свідчить про те, що на сьогоднішній день постачання суспільних благ (відзначимо, що соціальна сфера – це саме суспільне благо) для держави занадто важкий процес. З другого боку ми можемо бачити, що

саме інфраструктура, яка безпосередньо відноситься до процесу виробництва у короткостроковому періоді (як то дороги з твердим покриттям), набуває розвитку. Разом з цим ігнорується довгостроковий вплив якості здоров'я на кількісні й якісні показники розвитку агропромислового комплексу.

Зауважимо, що проблема зв'язку економічного розвитку із соціальною інфраструктурою може розглядатися й у другому ракурсі. Не тільки економічне зростання агропромислового комплексу вказує вплив на розвиток соціальної складової населення, а й навпаки.

Дослідимо вплив об'єктів соціального середовища на валовий випуск сільськогосподарської продукції більш ретельніше, з використанням статистичного метода найменших квадратів.

Для адекватного логіко-аналітичного дослідження впливу соціальних факторів на результати господарської діяльності на селі, з урахуванням сучасного фінансового стану сільського господарства та технологічних обмежень слід зробити наступне припущення: кожна додаткова одиниця соціального блага буде підвищувати результативність господарської діяльності в цілому, але гранична корисність кожної додаткової одиниці буде спадати. Якщо зобразити ситуацію графічно, то вона буде виглядати таким чином (рис. 3.1).

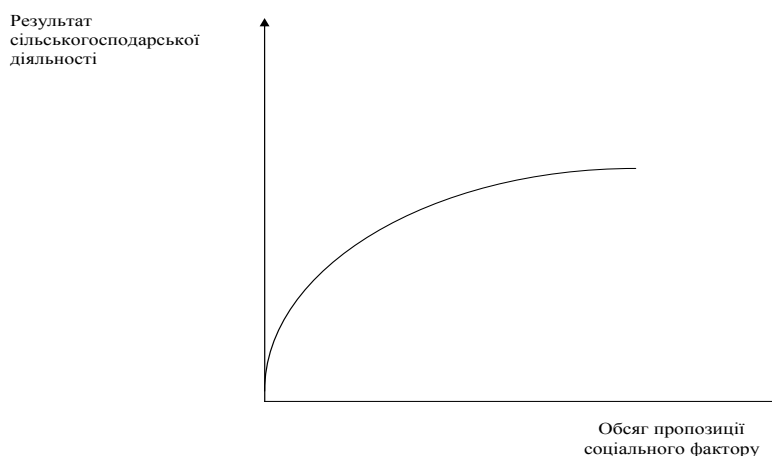

Рис 3.1 – Виробнича функція для соціальних благ у агропромисловому комплексі

Для статистичного регресійного аналізу кількісного впливу соціальних факторів по областях України (на основі даних [23, 24, 25]) приймемо наступні означення для факторів: j – індекс області України, $a1_j$ – кількість лікарняних закладів у сільській місцевості у j -й області, $a2_j$ – кілометраж доріг з твердим покриттям у сільській місцевості у j -й області, $a3_j$ – наявність водопроводу у будинках сільських жителів у j -й області, $a4_j$ – наявність Інтернету та телекомунікаційних мереж в сільській місцевості у j -й області, Y_j – валова продукція сільського господарства по j -й області. За допомогою ЕОМ нами були розраховані оцінки b_1, b_2, b_3, b_4 для моделі регресії, з урахуванням статистичної похибки (ε_j):

$$\log(Y_j) = C + b_1 \log(a1_j) + b_2 \log(a2_j) + b_3 \log(a3_j) + b_4 \log(a4_j) + \varepsilon_j \quad (3.1)$$

Результати розрахунків наведені у табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Результати оцінки моделі метод найменших квадратів

Залежна змінна: LOG(Y)				
Метод: Найменших квадратів				
Фактор	Значення оцінки коефіцієнтів регресії ($b_i, i=1,3,2,4$)	Стандарт на похибка	t-Статистика	Рівень значимості
LOG(A1)	0.171934	0.056118	3.063821	0.0059
LOG(A3)	0.101545	0.040453	2.510214	0.0203
LOG(A2)	0.271994	0.049094	5.540251	0.0000
LOG(A4)	0.223718	0.045839	4.234566	0.0006
C	5.196938	0.335546	15.48800	0.0000
R^2	0.795238			

Продовження табл. 3.1

Статистика			
Дарбіна-Уотсона	2.438570		
F-статистика	27.18607		0.000000

Результати, наведені у таблиці свідчать про те, що обрана нами модель досить адекватно висвітлює процес впливу кожного, з вибраних нами факторів. Всі коефіцієнти задовольняють критерію значимості у 5%. Статистика Дарбіна-Уотсона свідчить про відсутність автокореляції у моделі. Матриця перехресних кореляцій (табл. 1.2) свідчить про те, що у моделі практично відсутня мультиколінеарність.

Таблиця 3.2

Матриця перехресних кореляцій

	A3	A1	A2	A4	Y
A3	1,0	0,5	0,2	0,2	0,7
A1	0,5	1,0	0,2	0,5	0,7
A2	0,2	0,2	1,0	0,3	0,3
A4	0,3	0,5	0,4	1,0	0,5
Y	0,7	0,7	0,3	0,7	1,0

Дослідимо процентну зміну валової продукції як реакцію на відсоткову зміну величини фактору за такою формулою:

$$E_i = \frac{\partial Y}{\partial a_i} \cdot \frac{Y}{a_i}, \quad (3.2)$$

де i – індекс соціального фактора ($i = 1,2,3$);

E_i – процентна зміна валової продукції сільського господарства при зміні величини i -го соціального фактора на 1%.

Величина $\frac{\partial Y}{\partial a_i}$ – маржинальна продуктивність i -го соціального фактора.

Економічний зміст її наступний: це відношення приросту валової продукції до приросту величини i -го фактора. Ми зацікавлені у зміні фактору на 1% (тобто Δa_i досить мало), тому значення відношення $\frac{\partial Y}{\partial a_i}$ дорівнює величині

частинної похідної. Маржинальна продуктивність показує на скільки одиниць зміниться обсяг валової продукції сільського господарства, при зміні фактору на одиницю. Наприклад, розраховане значення цього відношення для кілометражу доріг (фактор a_1) говорить про те, на скільки зміниться обсяг валової продукції сільського господарства при зміні загальної довжини дороги з твердим покриттям на 1 км.

Економічна сутність величини $\frac{Y}{a_i}$ полягає у тому, що ця величина

показує скільки в середньому валової продукції сільського господарства вироблено за рахунок i -го соціального фактору виробництва.

Таким чином процентні значення зміни валової продукції сільського господарства, викликані зміною величини i -го соціального фактора на 1% складуть відповідно:

$$E_1 = \frac{C \times b_1 \times a_1^{b_1-1} \times a_2^{b_2} \times a_3^{b_3} \times a_4^{b_4}}{C \times a_1^{b_1-1} \times a_2^{b_2} \times a_3^{b_3} \times a_4^{b_4}} = b_1 = 0,17, \quad (3.3)$$

$$E_2 = \frac{C \times b_2 \times a_1^{b_1} \times a_2^{b_2-1} \times a_3^{b_3} \times a_4^{b_4}}{C \times a_1^{b_1} \times a_2^{b_2-1} \times a_3^{b_3} \times a_4^{b_4}} = b_2 = 0,27, \quad (3.4)$$

$$E_3 = \frac{C \times b_3 \times a_1^{b_1} \times a_2^{b_2} \times a_3^{b_3-1} \times a_4^{b_4}}{C \times a_1^{b_1} \times a_2^{b_2} \times a_3^{b_3-1} \times a_4^{b_4}} = b_3 = 0,10. \quad (3.5)$$

$$E_4 = \frac{C \times b_4 \cdot a_1^{b_1} \times a_2^{b_2} \times a_3^{b_3} \times a_4^{b_4-1}}{C \times a_1^{b_1} \times a_2^{b_2} \times a_3^{b_3} \times a_4^{b_4-1}} = b_4 = 0,22. \quad (3.6)$$

Як ми бачимо, валова продукція сільського господарства найбільш чутлива до відсоткової зміни кілометражу автомобільних доріг: зміна (збільшення) кілометражу на 1% викликає зростання валової продукції на 27%. Помітно впливає на зміну валової продукції й кількість сільських лікарень. Так збільшення останніх на 1% викличе зростання валової продукції сільського господарства на 17%. На 1% збільшення фактору водопостачання припадає 10% зростання валової продукції сільського господарства. На 1% збільшення фактору наявності Інтернету та телекомунікаційних мереж в сільській місцевості у сприятиме зростанню валової продукції сільського господарства на 22%. Це другий за ступенем впливу на збільшення валової продукції сільського господарства показник.

Наявність ефективної системи фінансового забезпечення соціальної інфраструктури агропромислового комплексу є передумовою його максимально сприятливого розвитку. Для оптимізації цієї системи виходячи з визначених зв'язків між зміною певного фактору-елементу соціальної інфраструктури села і зміною розміру валової продукції необхідно акцентувати використання дефіцитних фінансових ресурсів на найбільш впливових факторах за принципом пропорції.

ВИСНОВКИ

У даній роботі були розглянуті питання, пов'язані з оптимізацією фінансового забезпечення соціальної інфраструктури агропромислового комплексу в Україні. Було визначено, що фінансове забезпечення соціальної інфраструктури села є специфічним механізмом з певними важелями, використовуючи які можливо прискорити розвиток сільського господарства і дозволити йому займати те положення, у якому забезпечується «безперебійне функціонування взаємозв'язків об'єктів і суб'єктів даної системи, взаємодію суб'єктів ринкової економіки і регулюють рух товарно-грошових потоків».

У результаті дослідження були визначені:

- пріоритетні напрямки державного фінансового забезпечення як всієї сфери сільського господарства, так і соціальної інфраструктури агропромислового комплексу зокрема;
- поняття «інфраструктура», «соціальна інфраструктура», «соціальна інфраструктура агропромислового комплексу»;
- основні складники соціальної інфраструктури села та складові соціальної інфраструктури села, що мають найбільший потенціал впливу на розвиток агропромислового комплексу;
- пріоритетні напрямки фінансового забезпечення соціальної інфраструктури сусідньої країни-члена ЄС – Республіки Польща;
- основні джерела фінансового забезпечення та правова регламентація їхнього функціонування;
- першочерговий набір елементів соціальної інфраструктури села, збільшення фінансового забезпечення яких призведе до мультиплікативного розвитку всього агропромислового комплексу.

У результаті даного аналізу була побудована модель, що відображує залежність між фінансовим забезпеченням соціальної інфраструктури села і збільшенням валової продукції в галузях агропромислового комплексу.

Дослідження засвідчило, що розвиток агропромислового комплексу значною мірою залежить від рівня розвиненості та облаштування автомобільних доріг у сільській місцевості, а також від наявності телекомунікаційних мереж, і відповідно доступу до найважливішого елемента розвитку економічних відносин в наш час – інформації.

Подальше та повніше фінансове забезпечення функціонування об'єктів соціальної інфраструктури сільських населених пунктів створюватиме кращі умови життя мешканців сіл, впливатиме на розвиток нових форм господарювання у галузях соціальної сфери, сприятиме активному розвитку малого бізнесу, створенню додаткових робочих місць, призупиненню скорочення та закриття об'єктів соціального призначення, збільшенню асортименту та якості послуг, підвищенню їх конкурентоспроможності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Грищенко А. А. Ринкова інфраструктура: суть, функції, побудова / А.А. Грищенко, В.М. Соболев // Економіка України. – 1998. – № 4. – С. 35-44.
2. Соболев В. М. Государство в переходной инфраструктуре / В.М. Соболев // Бизнес-информ. – 1999. – № 7-8. – С. 18-20.
3. Соболев В. М. Информатизация и переходная инфраструктура / В.М. Соболев // Бизнес-информ. – 1999. – № 3-4. – С. 22-26.
4. Губський Б. В. Аграрний ринок / Б.В. Губський. – К.: Нора-прінт, 1998. – 184 с.
5. Саблук П. Т. Аграрна реформа як умова соціально-економічного розвитку сільських територій / Саблук П. Т. – Економіка АПК. – № 10. – 2003. – С. 151-157.
6. Саблук П. Т. Основи організації сільськогосподарського ринку / П.Т. Саблук, Д.Я. Карич, Ю.С. Коваленко. – К., 1997. – 188 с.
7. Шпичак О.М. Механізм біржової і торгівлі продукцією АПК – елемент ринкової інфраструктури / За ред. О. М. Шпичака. – К.: ІАЕ УААН, 1995. – 86 с.
8. Тархов П.В. Методологічні основи підвищення якості життя на селі / П.В. Тархов, О.М. Царенко // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. Ринкова трансформація економіки АПК. – Випуск 30. – 2004. – С.72-77.
9. Хорунжий М.Й. Організація агропромислового комплексу / За ред. Хорунжого М.Й. – Київ: КНЕУ, 2001. – 378с.
10. Соболев В.М. Формирование рыночной инфраструктуры в переходной экономике индустриального типа: общие черты и особенности в Украине / В.М. Соболев. – Харьков: Бизнес-информ, 1999. – 304 с.
11. Губський Б. В. Аграрний ринок. / Б.В. Губський. – К.: Нора-прінт, 1998. – 184 с.

12. Саблук П.Т. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції: практичний посібник / За. ред. П. Т. Саблука. – К.: ІАЕ УААН, 2000. – 556 с.
13. Соціальний ґрунт. Нагальні питання фінансового забезпечення сільського господарства в Україні // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства. Економічні науки. - Випуск 85. - 2009. – № 2. – С.282-289.
14. Соціальний ґрунт. Реформування механізмів фінансування агропромислового комплексу в Україні // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Економіка. - 2009. –№ 5 (36). – С.120-124.
15. Дослідження соціально-культурної сфери села. Розвиток соціальної інфраструктури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agroua.net/economics/documents/category-3/doc-5>.
16. Кобута І. В.. «Зелена скринька» СОТ / І.В. Кобута // Агросектор: журнал сучасного сільського господарства. –2009. - № 4 (35). – С. 18-19.
17. Інвестиції в основний капітал у галузі соціальної інфраструктури села / Офіційний сайт Міністерства аграрної політики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.minagro.kiev.ua/page/?6759.
18. Закон України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу» / Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=400-12&test=4/UMfPEGznhheyZitusiN3Hdl>.
19. Постанова Ради Міністрів України «Про додаткові заходи щодо розвитку індивідуального житлового будівництва на селі та поліпшення соціально-демографічної ситуації в трудонедостатніх господарствах» / Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=369-9>.

20. Указ Президента України «Про Основні засади розвитку соціальної сфери села» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=1356/2000>.
21. Дослідження в сфері інфраструктури агропромислового комплексу [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.agrosector.com.ua/pravo/show/29>.
22. Аналіз економіки агропромислового комплексу Республіки Польща. Ministerstwo rolnictwa i rozwoju wsi. Rolnictwo i gospodarka zywnosciowa w Polsce. – 2008.
23. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. Інформаційно-аналітичний збірник. Випуск 6. – Київ: УААН, 2003. – 646с.
24. Остапчук Ю.М. Статистичний збірник «Сільське господарство України» за 2008 рік / За ред. Ю.М. Остапчука. – 2009. – 369 с.
25. Рубан Ю.Г. Україна в 2005-2009 рр.: стратегічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного: монографія / За заг. ред. Ю.Г. Рубана. – К.: НІСД, 2009. – 655 с.